

Wstęp

Białoruś i Ukraina są naszymi wschodnimi sąsiadami. Utrzymanie ich suwerenności leży w żywotnym interesie naszego bezpieczeństwa. W obu tych państwach żyje etniczna społeczność polska. Wiarygodność spisów ludności przeprowadzonych za czasów sowieckich poddawana jest w wątpliwość. Można jednak przyjąć, że nasza mniejszość na Białorusi sięga dziś prawdopodobnie około 450 tys.. Jest to więc najliczniejsza mniejszość polska poza granicami kraju.

Losy Polaków na Białorusi różnie się układały. Przed wojną aż do połowy lat trzydziestych istniało 260 szkół polskich, ukazywała się polska prasa a Mińsk nadawał audycje w języku polskim. Po roku 1936 wszystkie te instytucje i organizacje zostały rozwiązane a ludność polska masowo deportowana na Syberię. Po okupowaniu ziem polskich przez Sowietów we wrześniu 1939 r., a od 1941 r. przez Niemcy hitlerowskie ludność polska została zdziesiątkowana w masowych egzekucjach i wywózkach.

W 1949 r., a więc w roku największego nasilenia terroru stalinowskiego, zamknięte zostały wszystkie polskie szkoły a język polski wyeliminowany z życia publicznego. Znaczna część Polaków zatraciła swój język i uległa w znacznym stopniu sowietyzacji.

W późniejszych latach osiemdziesiątych doszło do odrodzenia narodowego wywalzonego w ciężkich zmaganiach z władzami białoruskimi. Autor tej pracy, Tadeusz Gawin jest jednym z pionierów walki o polskość na Białorusi, która przyniosła powstanie organizacji społeczno-kulturalnych. W 1990 r. zarejestrowany został Związek Polaków na Białorusi. Jednym z jego założycieli, a przez 11 lat prezesem, był Tadeusz Gawin, który stał się jedną z czołowych postaci walki z władzami Białorusi o prawa polskiej mniejszości.

Zawodowy oficer, który dosłużył się stopnia pułkownika w wojsku sowieckim, wystąpił z armii i poświęcił dobrze zapowiadającą się karierę, by oddać się całkowicie walce o polskość. Jego wspomnienia to historia zmagania o polską

szkołę, polskie organizacje, zachowanie polskiego dziedzictwa i poczucia przynależności do narodu polskiego.

Była to walka tak ciężka, trudna i niebezpieczna, iż nie waham się określić ją jako heroiczną. Jej wynikiem było nie tylko skupienie Polaków w Związku Polaków na Białorusi, ale również powstanie polskiej prasy periodycznej i dwóch polskich szkół w Grodnie i Wołkowysku. Ponadto nauka języka polskiego została wprowadzona w 220 szkołach. Powstała również katedra polonistyki w Grodnie, a w radiu i telewizji pojawiły się programy nadawane w języku polskim. Zorganizowana społeczność polska na Białorusi utrzymuje żywą i bezpośrednią łączność z Macierzą za pośrednictwem Wspólnoty Polskiej, która ją wspiera.

Książka Gawina była dla mnie lekturą pogrzedającą. Naród, który okazuje tak wielką siłę oporu oraz gotowości walki w obronie swej tożsamości dowiódł, że może przetrwać najgorsze i w najtrudniejszych warunkach pozostaje wierny samemu sobie.

Jan Nowak-Jeziorański

Warszawa, listopad 2003 r.